

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 176. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403685120.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

MIN TREDIE OG SIDSTE KUNSTREISE.

Det blev da virkelig besluttet, at vi i Juni og Juli, i Forening med en Del af det kongelige Theaters Personale, hvorimellem N. Rosenkilde, Foersom, Sangeren Hansen og Flere, skulde reise til Aarhus, Aalborg og Odense for der at give en Række Forestillinger. Dette var saaledes min tredie og sidste Kunstreise. Vi ville nu se, om den var behageligere end de 177 to foregaaende. Det hører Ungdommen til at glæde sig til alt Nyt og Ukjendt. I Phantasien udpynter man i Forveien det Nye med alle Regnbuens Farver, og jeg glædede mig som et Barn til denne Reise uden at betænke, at mine Fordringer i Meget vare stegne i de senere Aar. Vore Navne vare alt længe kjendte i Provinserne, saa vort Komme blev imødeset med Begjærlighed og Længsel. Vore Forestillinger vare stærkt besøgte, og det manglede ikke paa Bifald for, hvad vi præsterede. Men en Lidelse, jeg ikke havde betænkt, var den Følelse hos mig, at disse Forestillinger i deres Helhed vare middelmaadige. Man maatte hjælpe sig som man kunde med de faa Medlemmer, der stode til vor Raadighed; derved kom mangan en Rolle i Hænderne paa Personer, som ikke vare disse Opgaver voxne, og dette middelmaadige Spil trykkede og pinte mig. Ved et kongeligt Theater er man forvænt med saa meget, som man først føler Betydningen af, naar det maa undværes. Dragter, Decorationer, Requisiter af alle Arter ere her tilstede uden ringeste Uleilighed for de Spillende. Nu at maatte hjælpe sig med saa meget Kludder stødte min Skønhedssans og gjorde mig det Hele uhyggeligt. Og nu dette nye Publikum! Man er saa tilbøielig til at tro, at et Publikum, der første Gang ser noget Godt, i en langt høiere Grad maa henrives af dette, end de, for hvem det er det daglige og sædvanlige. Dette er en stor Vildfarelse. Man siger sig ikke tidt nok selv, at der hører Forkundskaber, Fordannelse til for at kunne nyde en Kunst, i hvilken Retning det end monne være. Man maa dannes til at se Comedie, til at høre Musik, se Maleri og Seulptur. Det er ved Øvelse, at Øiet og Øret vænnes til at skjelne mellem Godt og Slet; hvor Forkundskaberne mangle, vil det Middelmaadige ideligt forvexles med det Udmærkede, ja, som oftest sættes over dette. Jeg var forvænt med at spille for det dannede kjøbenhavnske Publikum, hvor hver Nuance blev grebet og forstaaet, hvor et lille Ord tidt fremkaldte en stormende Applaus, der viste, at dette Ord, denne Nuance var opfattet af dem som af mig. Ved at spille for et saadant Provinspublikum, der umuligt - især den Gang - kunde staa paa et Kunststandpunkt som det kjøbenhavnske, havde jeg ofte samme Følelse, som man har ved at tale med en Døv. Det groveste i Spillet bliver vel forstaaet, men det finere overhøres, for dunster og bliver dødfødt, og da det især er dette, hvoraf en Kunstner lever, saa er Følelsen af at tale for en saadan Døv smertelig og nedslaaende. Man misforstaa ikke det her Sagte, som om Smerten hidrørte fra, at Bifaldet ikke var larmende nok. Det larmende Bifald var rigeligt og tilstrækkeligt. Men der gives en Sans, som kun Skuespilleren, Taleren, Præsten har udviklet hos sig: den, igjennem Tausheden at kunne føle med usynlige Følehorn, om det Sagte vibrerer og slaar an hos Tilhørerne, om det klinger i deres Indre, om det bærer over den usynlige Bro fra vor Sjæl til deres og fæster Sæde der, eller om Vindene 178 adspredte det underveis, saa at det er borte, inden det naar det Maal, hvortil det var rettet. Denne Følelse af bestandigt at skyde efter et Maal, man aldrig træffer, er i høi Grad trættende. Jeg vil hermed selvfølgelig ikke paastaa, at der ikke et eller andet Sted i Theatret sad en Tilskuer, der modtog det Givne og derved atter gav; men det trættede mig, at dette ikke var tilstrækkeligt til, at jeg kunde fornemme det. Det var mig derfor paa hele denne Reise et anstrengende Arbejde at udføre, hvad jeg nu en Gang havde paataget mig, og som jeg maatte gennemføre med saa godt Humeur som muligt, for at ikke Modet og Lysten skulde svigte de Andre i vort Selskab. For Heiberg udtalte jeg dette mit Mismod og min Skuffelse. "Ja," svarede han, "det vidste jeg i Forveien, at dette ikke vilde tilfredsstille dig, og jeg sagde dig det, men du vilde jo ikke tro mig."

En Aften i Odense blev uforglemmelig for mig. Jeg spillede i Scribes "Et Feiltrin". I anden Akt, hvor Grevinden i Vildelse røber sit Feiltrin, og hvor Lidenskab er paa det høieste, hørtes pludselig fra Tilskuerpladsen et gennemtrængende Skrig. Hele Huset kom i Oprør, saa Teppet maatte falde. Forvirringen blev større, idet en Stemme raabte paa Vand! Vand! og Alle nu troede, at det var Brand! Brand! der raabtes, og hver søgte at redde sig fra den indbildte Fare. Paa Theatret vidste vi endnu ikke, hvad alt dette havde at betyde, da man kom slæbende med en Dame, der var besvimet og blev baaret ind i mit Paaklædningsværelse for at komme tillive igjen. Raabet "Vand!" betød kun Vand til denne Dame, og Publikum blev nu underrettet om, at der ingen Fare var paafærde, hvorefter Alle atter indtog deres Pladser. Tilligemed Flere stod jeg ved den besvimede Dame, der nu kom til sig selv igjen. Idet hun slog Øinene op, og de faldt paa mig, udbrød hun med affecteret Stemme: "Ak! det er Deres Skyld! hvor kan man udholde en saa gribende Fremstilling?" Jeg kan ikke beskrive min Indignation i dette Øieblik. Jeg tror ingen Anden end en Skuespillerinde vil kunne forstaa, hvad der foregik i mig. Paa det høieste Punkt af min Lidenskab, hvor jeg selv og Tilskuerne vare i Illusion, havde denne forskruede Dame kaldt os tilbage til Virkeligheden paa en saa kras Maade. Saaledes bør ikke Kunsten gribe os, saa at vi glemme al Idealitet og synke ned til Virkeligheden og derved fremkalde Latter i Stedet for Graad. Jeg havde nær spurgt hende, om hun ikke havde været istand til at opsætte sin Besvimelse i faa Minutter, thi da havde Akten været ude og Teppet faldet. Ingen, som ikke har prøvet det, kan forestille sig det Smertelige i at blive afbrudt paa en saadan Maade. Man staar pludselig i sine egne og Andres Øine som en Gjøgler, thi al Illusion er jo borte. Det var mig næsten umuligt at fortsætte, og dog blev jeg nødt dertil, da hele Publikum ventede paa, at Teppet atter skulde gaa op og Stykket sluttes. Havde man kunnet se ind i mit Indre, vilde man vist have 179 sagt: "Det er Synd, at hun skal spille mere i

Aften." Man saa det ikke, og jeg spillede Stykket tilende. Man viste os forøvrigt megen Opmærksomhed, arrangerede offentlige som private Fester for os og lagde derved for Dagen, at man ansaae os for ualmindelige Gjæster, hvem man maatte hædre paa ualmindelig Maade.

En Glæde havde jeg imidlertid paa denne Reise. Heiberg havde længe ønsket sig en Ridehest, men hidindtil var dette Ønske blevet uopfyldt. En Dag, da jeg var ene i min Stue i vort Hotel, bankede det paa Døren; jeg lukkede op, og en høi, bredskuldret Mand med et sundt, rødmusset Ansigt spurgte: "Skulde De ikke, lille Jomfru, have Lyst til at købe en Ridehest?" Jeg kom til at le over dette uventede Spørgsmaal og svarede: "Hvad skulde jeg med den paa en Reise?" - "Ih," gjentog han, "De kan jo tage den med Dem; den er ung og stærk og lidt kaad af sig; den er kun et Barn endnu, men Jomfruen kan tro, De vil synes godt om den, naar De ser den." Da overfaldt mig pludselig en uimodstaaelig Lyst til at købe Hesten til Heiberg, Dog at gjøre dette paa egen Haand, det vovede jeg ikke. "Jeg er nu ene hjemme," svarede jeg, "kom igjen i Eftermiddag og tag saa Hesten med, saa kan min Mand se den og købe den, hvis den er god og smuk." - "Naa, saa De er gift?" vedblev han, "ja saa skulde De min Sjæl købe den til Deres Mand." Vi sloge endnu en lille Passiar af sammen, og Manden lovede at komme igjen. Heiberg lo over mit Indfald at ville købe en Hest paa en Reise; han mente, det vilde give os for mange Bryderier, hvorimod jeg mente, det vilde forskjønne vor Tur hjemad at have det rare Dyr med, der alt var blevet mig kjært i Tanken. Manden kom rigtigt om Eftermiddagen med Hesten, der indtog os begge ved sin Ungdom og Kaadhed (den var lidt over 3 Aar gammel) som ved sit rare Ansigt og sine kloge Øine. Og vi købte virkelig Hesten. Paa hele Turen hjemad løb den bag vor Vogn, til hvis Bagsmæk den var bunden; og vi underholdt os hele Veien med den, for at den ikke skulde kjede sig. Vi ankom lykkeligt med den til Kjøbenhavn, og dette prægtige Dyr var vort væsentligste Udbytte af denne Kunstreise. Hesten blev efterhaanden større og stærkere og lagde mer og mer en fortræffelig Character for Dagen. Heiberg elskede den høit, og i 14 Aar var den hans stadige Ridehest. Kraftig og sund endnu, uagtet sin Alder, kunde den endnu have gjort Nytte, da Krigen med Holstenerne 1848 brød ud. og Alle opfordredes til at skjænke Heste, for hvilke man var i Trang ved Armeen. Heiberg og jeg vare grebne af Øieblikkets Enthousiasme, der hos Alle var saa stor, at man kappedes om at yde Ofre; vi besluttede da at lade det kjære Dyr ende sit Liv i Fædrelandets Tjeneste. Den gik altsaa i Krigen, hvorfra den lige saa lidt som saa mange andre brave Heste vendte tilbage.

180

Jeg var usigelig glad, da jeg atter efter denne Kunstreise befandt mig indenfor Kjøbenhavns Volde, og tænkte aldrig oftere paa at uddanne Provinsbeboernes Theatersans; thi Offeret forekom mig for stort i Forhold til Udbyttet; og at gjøre Kunstreiser blot for at vinde Penge syntes Heiberg og jeg selv var mig uværdigt, saa jeg lod det blive ved dette ene Forsøg.